

TÜTÜN ÜRETİCİLERİNE: KOYUN GİBİSİN KARDEŞİM

Aydınlık Dergisi, 25 Mayıs 2003

Yıldırım Koç

Türkiye’de 622 bin aile tütün ekimiyle geçiniyor. Bu ailelerin 334 bini Ege Bölgesi’nde, 146 bini Güneydoğu Anadolu’da, 97 bini Karadeniz Bölgesi’nde, 29 bini Doğu Anadolu’da, 16 bini de Marmara Bölgesi’nde. 622 bin tütün üreticisi aile bugün yokolma sürecinde. Tekel’in özelleştirilmesine karşı Tekgıda-İş Sendikası son derece önemli ve kararlı bir mücadele verirken, daha da büyük bir tehlike içindeki 622 bin küçük üreticinin sesi çıkmıyor.

Osmanlı’da tütün üretimi 1862 yılında tekel altına alındı. 1884 yılında Reji Şirketi kuruldu. Köylü üzerinde Reji’nin sömürüsü ve özel güvenlik kuvveti olan kolcuların baskısı başladı ve 42 yıl sürdü. Yaklaşık 20 bin kişi, tütün kaçakçıları ile kolcular arasındaki çatışmalarda yaşamını yitirdi. Çökertme türküsü ve oyunu da kolculara karşı tepkinin bir ifadesiymiş.

Cumhuriyet dönemi, tütün üreticisini Reji’den kurtardı. Reji’nin işletmeleri 1925 yılında millileştirildi ve devletleştirildi. Tütün üreticisi, siyasi alandaki etkisini ve gücünü kullanarak yükselttiği tütün fiyatlarıyla, uzun yıllar ayakta kalabildi. Ancak 1980’li yıllardan itibaren tehlike çanları çalmaya başladı. Tekel, 1983 yılından itibaren bazı yabancı sigaraları ithal etti. Sigara kullananlar ithal tütüne alıştırdı. Tütün mamullerinin üretim, dağıtım ve satışında devlet tekeli 1986 yılında kaldırıldı¹. IMF ve Dünya Bankası şimdi TEKEL’in özelleştirilmesi için tüm gücüyle baskı uyguluyor. Hükümetler de bu baskıya direnme gücünü gösteremedi ve gösteremiyor.

Diğer taraftan, IMF ve Dünya Bankası’nın istekleri üzerine Tütün Yasası kabul edildi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in yeniden görüşülmek üzere Meclis’e iade ettiği yasa, aynen yeniden benimsenerek, 9 Ocak 2001 günlü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. 4733 sayılı Tütün Yasası ile tütünde destekleme alımları sona erdirildi ve sözleşmeli üretime geçildi. Sözleşmeli üretim ilk olarak 2002 yılı ürünü tütün için uygulandı. Yalnızca Ege Bölgesi’nde 10 bin üretici piyasadan çekildi. Doğu Anadolu Bölgesi’nde özel sektör hiçbir üreticiyle sözleşme yapmadı. Bu yıl Nisan ayı başlarında üreticinin elinde 10 bin ton dolayında tütün kaldığı belirtiliyordu². Mayıs ayı başlarında ise üreticinin 50 trilyonluk tütününün ortada kaldığı ileri sürülüyordu³.

Çeşitli siyasal ve ekonomik nedenlerle, kırsal kesimde küçük üreticiliğin tasfiyesi 1970’li yılların sonlarına kadar ertelenmişti. Şimdi, sistemli bir biçimde hızlandırılan bir yoksullaşma ve mülksüzleşme yaşıyoruz.

Ama köylülük susuyor. Köylünün cebinde bugün 10 milyon lira yok. Ancak tepki göstermiyor; tepki gösterme alışkanlığı ve geleneği gelişmemiş. İşçi sınıfını kırsal kesimdeki küçük üreticilikten ayıran özelliklerden biri de bu nokta. Tommosa Campanella (1568-1639), 16-17. yüzyıllarda büyük çoğunluğunu köylülüğün oluşturduğu halk kitleleri için şunları söylemişti:

**Halk dediğin değişken, kaba bir yaratık,
Gücünü bilmez, katlanır sopalara ağır yüklere
Tutar burnundan çeker götürür onu
Bir silkinişte yere sereceği cılız bir çocuk...**

¹ Bu konuda bkz. DPT, **Tütün ve Tütün Mamulleri Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2000, 68 s.; ILO, **Employment Trends in the Tobacco Sector: Challenges and Prospects, Report for Discussion at the Tripartite Meeting on the Future of Employment in the Tobacco Sector**, Cenevre, 2003, 94 s.; Tekgıda-İş, **Tekel Gerçeği**, İstanbul, 2003, 47 s.

² Yıldırım, A.E., “Tütünde Piyasa Dönemi Bitti”, **Dünya**, 2.4.2003.

³ **Dünya**, 6.5.2003.

**Bütün altınlarını verir de kırala,
Bir tek altın için döğüşür, ölür.**

Aklıma bir de Nazım Hikmet'in dizeleri geliyor:

**Koyun gibisin kardeşim,
Gocuklu celep kaldırınca sopasını
Sürüye katılıverirsin hemen,
Ve adeta mağrur koşarsın salhaneye.**

İşçi sınıfıyla köylülüğün farkı bugün nasıl belirgin bir biçimde gözüküyor. Tekgıda-İş Sendikası Tekel'in özelleştirilmesine karşı eylemlerini 25 Nisan'da başlattı. Son derece kararlılar. Özelleştirme yapılırsa işyerlerini terketmeyecekler. Her yerde gösteriler, mitingler düzenliyorlar. Daha büyük bir tehlike içindeki köylülük ne yapıyor? Hangi mitingi düzenlediler? Hangi yürüyüşü hatırlıyorsunuz? Campanella ve Nazım haksız mı?